

Dnr. Ju2023/02781
Justitiedepartementet

YTTRANDE ÖVER PROMEMORIAN SÄKERHETZONER – ÖKADE MÖJLIGHETER FÖR POLISEN ATT VISITERA FÖR ATT FÖREBYGGA BROTT (DS 2023:31)

Antidiskrimineringsbyrån Fyrbodals, Antidiskrimineringsbyrån Norra Skåne, Antidiskrimineringsbyrån Stockholm Syd, Antidiskrimineringsbyrån Uppsala, Byrån mot diskriminering i Östergötland och Örebro Rättighetscenter ställer sig bakom Civil Rights Defenders yttrande i sin helhet.

SAMMANFATTNING

Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget att beslut om säkerhetszon ska vara förenat med ett dokumentationskrav. Civil Rights Defenders tillstyrker även förslaget om att införa dokumentationsplikt för polisen vad avser samtliga kroppsvisitationer enligt polislagen. I övrigt avstyrker Civil Rights Defenders utredningens förslag.

Civil Rights Defenders anser inte att ett system med säkerhetszoner är nödvändigt och proportionerligt. Den föreslagna ordningen uppfyller inte heller Europakonventionens krav på rättssäkerhet. Sammantaget uppväger inte skälen för att införa säkerhetszoner de intrång i den personliga integriteten som ett system med säkerhetszoner innebär.

Civil Rights Defenders anför i övrigt följande synpunkter på utredningens förslag:

- Alla Polismyndighetens beslut att införa säkerhetszon bör underställas domstolsprövning.
- Polisens särskilda befogenheter i en säkerhetszon bör formuleras på ett sätt som tydligare uttrycker gränserna för befogenheten, i syfte att erbjuda tydligare vägledning för enskilda poliser och förebygga obefogade ingripanden.
- Det bör i lagstiftningen tydliggöras huruvida poliser har befogenhet att genomföra ID-kontroller inom en säkerhetszon.
- Poliser ska endast få använda särskilda befogenheter mot barn när det föreligger synnerliga skäl. Som huvudregel ska kroppsvisitation ske i vårdnadshavarens närvaro. Vårdnadshavare bör i alla situationer informeras om att en kroppsvisitation har skett. En sådan ordning bör införas vad avser samtliga kroppsvisitationer av barn enligt polislagen.
- Lagstiftningens förarbeten bör ge större vägledning vad avser vilka personkategorier som har klagorätt inför allmän förvaltningsdomstol över beslutet att införa en säkerhetszon.

ALLMÄNNA SYNPUNKTER

Civil Rights anser att ett system genom vilket poliser inom särskilda tidsbegränsade och geografiskt begränsade zoner har utökade befogenheter att genomföra kroppsvisitationer och genomsöka fordon inte kommer att bidra till att öka säkerheten i sådana zoner. Därför ifrågasätter vi utredningens förslag att sådana zoner ska kallas för "säkerhetszoner". Civil Rights Defenders anser att namnet istället bör spegla det som inträffar i zonen och de befogenheter som polisen har i sådana zoner. Vi föreslår därför att zonerna istället benämns "kontrollzoner". Ett sådant namn framstår också som mer neutralt.

I det följande kommer emellertid samma terminologi och rubriksättning användas som utredningen har använt, i syfte att underlätta läsning av remissyttrandet.

NÄRMARE OM UTREDNINGENS FÖRSLAG

4 Bör det införas ett nytt system med visitationszoner?

Civil Rights Defenders anser inte att ett system med säkerhetszoner uppfyller Europakonventionens krav på proportionalitet.

Inledningsvis ifrågasätter Civil Rights Defenders *behovet* av utökade befogenheter för polis att genomföra kroppsvisitationer och genomsöka fordon. Enligt utredningen behövs utökade befogenheter för polisen eftersom polisen enligt gällande lagstiftning inte får lov att visitera personer som inte redan är kända för polisen som medlemmar i kriminella nätverk, och behöver kunna visa på en konkret risk i det enskilda fallet för att genomföra ett ingripande. 19 § andra stycket 1 och 20 a § polislagen medger emellertid redan idag en befogenhet för poliser att kroppsvisitera personer och genomsöka fordon i situationer där risken inte kan hänföras till en viss person men där det föreligger en kvalificerad risk för att farliga föremål kan komma till brottslig användning, så som när det exempelvis förekommer upprepad allvarlig våldsanvändning mellan kriminella grupperingar inom ett visst område eller på en viss plats. Polisen borde därför med användning av underrättelser, tips, iakttagelser och riskprofiler som upprättats genom polisära erfarenheter på samma sätt som enligt den ordning som föreslås av utredningen (se avsnitt 5.2.3.1) ha goda möjligheter att kroppsvisitera även personer som inte är kända för polisen i ett område där en skjutning eller sprängning med koppling till kriminella nätverk nyss ägt rum och där polisen förväntar sig att hämndaktioner kommer att ske.

Behovet av säkerhetszoner kan också ifrågasättas mot bakgrund av de övriga verktyg som polisen har till sitt förfogande. Sedan oktober 2023 får poliser lov att använda hemliga tvångsmedel i syfte att förhindra särskilt allvarlig brottslighet som förekommer inom kriminella nätverk. Den 1 februari 2024 kommer även en ordning med preventiva vistelseförbud att träda i kraft, genom vilken personer som befaras medvetet främja ett kriminellt nätverks brottsliga verksamhet beläggs med vistelseförbud på vissa platser. I kombination med de befogenheter som polisen redan har enligt 19 § andra stycket 1 och 20a § polislagen, bör polisen redan ha mycket goda förutsättningar att förhindra en skjutning eller sprängning.

Därtill ifrågasätter Civil Rights Defenders *effektiviteten* av ett system med säkerhetszoner. De förklaringar som utredningen har lämnat för hur så kallade säkerhetszoner kan förebygga och förhindra skjutningar och sprängningar är inte tillfredsställande. Detta särskilt med anledning av den låga träffsäkerhet som polisens ingripanden har. Brottsförebyggande rådet (Brå) genomförde inom ramen för arbete med en rapport om diskriminerande etnisk profilering i

polisens arbete en undersökning av träffsäkerheten i polisens misstankar om narkotikabrott.¹ Brå konstaterade att antalet så kallade "bom"-anmälningar, det vill säga ärenden som lagts ned med motiveringen "ej brott" uppgick till 20% för män vad avsåg misstanke om narkotikainnehav. "Bomfrekvensen" var högst bland misstänkta vars mödrar är födda i ett afrikanskt eller sydvästasiatiskt land. För misstänkta vars mödrar är födda i Eritrea uppgick bomfrekvensen till 37%.² Brå framhåller i rapporten att siffrorna, på grund av den valda metoden, ska uppfattas som minimiuppskattning av hur ofta polisen har fel i sina misstankar.³

Det bör i sammanhanget poängteras att även träffsäkerheten av kontroller genomförda av dansk polis inom visitationszoner synes vara mycket låg. Under 2009 visiterades nästan 10 000 personers inom visitationszoner i lokalpolisområde Köpenhamn, vilket resulterade i att inte fler än 128 personer sedan delgavs misstanke om olaga vapeninhav.⁴ Som utredningen själv konstaterar, har ingen utvärdering av visitationszonerna i Danmark och deras påverkan på gängbrottsligheten genomförts. Företrädare för dansk polis som utredaren har träffat har visserligen framfört att de anser att visitationszonerna har bidragit till att förhindra upptrappningar av gängkonflikter och spontana skjutningar. Den danska polisen framför dock särskilt att det som gjort visitationszonerna framgångsrika har varit att arbetet har tillskjutits tillräckliga resurser och att det har funnits god kunskap om gängen i områden. Med beaktande av att svensk polis, till skillnad från dansk polis, redan har långtgående befogenheter att kroppsvisitera enskilda utanför förundersökning kan det antas att man i Sverige skulle kunna uppnå liknande effekter om man, istället för att införa ett system med visitationszoner, tillskjuter resurser till polisen att ha en större närvaro på platser där det finns en förhöjd risk för en hämndaktion i form av en skjutning eller sprängning. Positiva effekter kan också uppnås genom att tillskjuta resurser till polis för att insamla underrättelser för att skapa sig en bättre bild av de kriminella aktörer som det är fråga om och för att genomföra väl underbyggda ingripanden. I den mån en större polisiär närvaro utgör en trygghetsskapande åtgärd skulle också en sådan förmodad känsla av trygghet kunna öka redan utan införandet av en säkerhetszon.

Även utredningen konstaterar att det, för att garantera effektiviteten av säkerhetszoner, krävs att polis har god kunskap om aktörer i kriminella nätverk för att kontrollera rätt personer.⁵ Det får förstås stå i motsättning till utredningens resonemang kring behovet av att införa säkerhetszoner för att kunna kontrollera andra än de som polisen vet ingår i de kriminella nätverken.

Vidare noterar utredningen själv att effektivitetsvinsten av ett system med säkerhetszoner bedöms vara begränsad med anledning av de redan vida befogenheter som polis har att genomföra kroppsvisitationer och husrannsakan, och att de ökade befogenheterna i en säkerhetszon inte bedöms medföra att ett stort antal fler skjutningar eller sprängningar kan förhindras. Civil Rights Defenders delar denna bedömning, och anser därför inte att effektivitetsvinsten är

¹ Narkotikabrott är ett typiskt spanings- och ingripandebrott, vilket innebär att de bedömningar som görs av poliser i yttre tjänst i stor grad styr vem som misstänks. Vad som framkommer om misstankar på grund av narkotikabrott bör därför ge viss vägledning vad avser träffsäkerheten av polisens ingripanden i övrigt.

² Brottsförebyggande rådet, *Polisens arbete med profilering och likabehandling – med fokus på diskriminerande etnisk profilering*, 2023, s. 55–57.

³ Brottsförebyggande rådet, *Polisens arbete med profilering och likabehandling – med fokus på diskriminerande etnisk profilering*, 2023, s. 54.

⁴ Säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott (Ds 2023:31), s. 58.

⁵ Se Säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott (Ds 2023:31), s. 80.

tillräckligt stor för att motivera det intrång i den personliga integriteten som säkerhetszoner innebär.

Vad avser effekterna av säkerhetszoner bör det nämnas att utredningen utgår från ett antagande om att upprättandet av en säkerhetszon i ett område leder till ökad upplevd trygghet för boende och andra som vistas i området. För många kan dock inrättandet av en säkerhetszon ha motsatt effekt. Det gäller särskilt pojkar och unga män med bakgrund i Sydvästasien eller Afrika, som sannolikt kommer att utsättas för upprepade kroppsvisitationer av polis i dessa zoner när de är på väg till och från hemmet, skolan, fritidsaktiviteterna och arbetet. Utredningen konstaterar, liksom poliser som tillfrågats inom ramen för Brås rapport, att säkerhetszoner främst kommer att upprättas i så kallade socialt utsatta områden⁶. Av organisationen Folkets Husbys årliga trygghetsundersökning, där majoriteten av respondenterna bor i de socialt utsatta områdena Rinkeby och Husby, framgår att 74% av de tillfrågade männen och pojkarna hade stoppats av polis vid något tillfälle under de föregående 12 månaderna. 30% av de tillfrågade männen och pojkarna uppgav att de hade blivit stoppade av polis mer än 10 gånger under de senaste 12 månaderna. Upprepade ingripanden av polis var vanligast bland pojkar eller män med föräldrar som var födda i Afrika söder om Sahara. 27% av de tillfrågade ur den gruppen hade stoppats av polis fler än 10 gånger under de föregående 12 månaderna.⁷ Det får antas att erfarenheten av att utsättas för upprepade ingripanden av polis påverkar känslan av trygghet negativt, oaktat bemötandet från polisen. Konsekvenserna för de som utsätts för denna typ av ingripanden framkommer också tydligt i Civil Rights Defenders Rapport "Slumpvis utvald".⁸ Dessa erfarenheter kan också vara skälet till att 51% av de tillfrågade i Folkets Husbys trygghetsundersökning på frågan om i vilket sammanhang de utsatts för rasism under de senaste 12 månaderna svarade "vid kontakt med rättsväsendet, t.ex. polisen", och att endast 43% av de tillfrågade ansåg att polisen agerar förtroendeingivande och "går att lita på".

Civil Rights Defenders instämmer i utredningens bedömning att risken för intrång i den personliga integriteten och risken för diskriminering och stigmatisering är högre med ett system med säkerhetszoner än med nuvarande reglering.

Sammanfattningsvis anser Civil Rights Defenders att de integritetsintrång som ett system med så kallade säkerhetszoner innebär inte uppvägs av de intressen som systemet förmodas skydda. Civil Rights Defenders avstyrker följaktligen utredningens förslag att införa ett system med säkerhetszoner.

Om regeringen trots detta avser att gå vidare med ett system med säkerhetszoner, anser Civil Rights Defenders att det är motiverat att införa regleringen som en tillfällig lagstiftning under två år för att därefter utvärdera effekterna av lagstiftningen. Med beaktande av det integritetsintrång som ett system med säkerhetszoner kommer att innebära för ett mycket stort antal människor och att det är boende i vissa områden som i första hand kommer att drabbas, är det av yttersta vikt att dess ändamålsenlighet och effektivitet utvärderas. Annars kan det inte heller med trovärdighet påstås att behovet och effektivitetsvinsten som säkerhetszoner medför uppväger intrånget i den personliga integriteten.

⁶ Se Säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott (Ds 2023:31), s. 83.

⁷ Schclarek Mulinari, Leandro, *Folkets Husbys trygghetsundersökning 2022 – Communityperspektiv på kriminalitet och utsatthet*, 2022, <https://folketshusby.se/wp-content/uploads/sites/8/2023/05/folkets-husbys-trygghetsundersokning-2022.pdf>, hämtad 14 januari 2024.

⁸ Civil Rights Defenders och Stockholms universitet *Slumpvis utvald, ras-/etnisk profilering i Sverige, 2017*, <https://crd.org/sv/2017/12/12/etnisk-profilering-vardaglig-erfarenhet-for-minoritetsgrupper/>, hämtad 16 januari 2024.

Civil Rights Defenders anser vidare att det, om ett system med säkerhetszoner införs, är av yttersta vikt att Polismyndigheten skyndsamt får i uppdrag att utveckla arbetsmetoder för att motverka diskriminerande tillämpning av polisiära befogenheter, och då i synnerhet vad avser befogenheten att genomföra kroppsvisitationer och att genomsöka fordon. Polismyndigheten bör också förse med erforderliga resurser för att genomföra ett sådant arbete. En central del i ett sådant uppdrag bör vara för polisen att följa upp sitt arbete med kroppsvisitationer, ID-kontroller och genomsökning av fordon. Det arbete som idag utförs för att motverka diskriminerande etnisk profilering inom myndigheten är mycket begränsat och är på intet sätt tillräckligt. Det är också av yttersta vikt att förslaget i SOU 2021:94, som för närvarande ligger remitterat på regeringens bord, om att utvidga förbudet mot diskriminering i diskrimineringslagen till att också omfatta diskriminerande åtgärder av polis, mycket skyndsamt tas vidare av regeringen. Liksom förevarande utredningen påpekat skulle förslaget utgöra en viktig förstärkning av skyddet mot diskriminerande polisingripanden. Därtill även möjligheten till upprättelse för dem som drabbas, vilket idag är mycket begränsat.

5.2 Införandet av en säkerhetszon

5.2.3 Beslutande myndighet

Civil Rights Defenders anser inte att det är tillfredsställande med en ordning där Polismyndigheten tillåts fatta beslut som är ingripande mot enskilda samtidigt som beslutet underlättar myndighetens egen verksamhet. Det bör i sammanhanget påpekas att Europadomstolen i sin bedömning av liknande regleringar fäst vikt vid huruvida en myndighet ensam kan fatta beslut om att införa kontrollzoner eller om beslut fattas i flera led.⁹ Civil Rights Defenders anser att det av rättssäkerhetsskäl är viktigt att alla beslut om att inrätta säkerhetszoner underställs domstolsprövning. För att tillgodose behovet av skyndsamt skulle Polismyndigheten kunna ha möjlighet att vid behov fatta interimistiska beslut. Civil Rights Defenders anser, till skillnad från utredningen, att en prövning om säkerhetszon skulle lämpa sig för ett sådant tvåpartsperspektiv som präglar en domstolsprövning och att en funktion skulle kunna inrättas, förslagsvis placerad under Justitieombudsmannen, för att företräda de integritetsintressen som en säkerhetszon gör intrång i.

För det fall att regeringen ändå avser att gå vidare med utredningens förslag i denna del, anser Civil Rights Defenders att beslutet om att införa en säkerhetszon bör fattas av flera polischefer gemensamt, förslagsvis chef för nationella operativa avdelningen tillsammans med polisregionchef eller polisområdeschef.

5.2.4 Krav på att dokumentera och informera om Polismyndighetens beslut

Civil Rights Defenders tillstyrker utredningens förslag att beslut om säkerhetszon ska vara förenat med ett krav att dokumentera beslutet, av samma skäl som framförts av utredningen.

5.3 Polismäns särskilda befogenheter i en säkerhetszon

5.3.1 Förutsättningar för ingripande

Civil Rights Defenders anser att polisens befogenhet att kroppsvisitera och genomsöka transportmedel i en säkerhetszon bör formuleras på ett sätt som tydligare uttrycker gränserna för

⁹ Se Colon mot Nederländerna, nr. 49458/96, beslut den 15 maj 2012.

polisens befogenhet. Den föreslagna lagtexten stadgar att polisman ska få kroppsvisitera person och genomsöka transportmedel för att söka efter vapen eller andra farliga föremål ”i den utsträckning det behövs för syftet med zonen”, vilket ger intrycket av en mycket vid befogenhet för polisen som inte speglar utredningens resonemang om byggstenarna i den bedömning som ska föregå ett ingripande. Det skapar en risk för att enskilda poliser kan komma att tolka sina befogenheter som bredare än de är. Vi föreslår att delar av utredningens resonemang uttryckligen skrivs ut i lagtexten enligt följande:

”Inom en säkerhetszon får en polisman kroppsvisitera personer och genomsöka transportmedel för att söka efter vapen eller andra farliga föremål i den utsträckning det behövs för syftet med zonen om det i det enskilda fallet, på basis av faktiska omständigheter, bedöms finnas en förhöjd risk för att det påträffas ett farligt föremål som kan komma till användning vid en sprängning eller skjutning.”

En praktisk fråga som förblir obesvarad – sannolikt för att den inte omfattas av direktiven till utredningen – är huruvida poliser bör ha befogenhet att genomföra ID-kontroller inom en säkerhetszon. Vår uppfattning är att poliser genomför ID-kontroll rutinmässigt i kontakt med allmänheten.¹⁰ En ID-kontroll föregår inte sällan en kroppsvisitation. Det är dock oklart på vilka grunder polisen genomför en ID-kontroll, då rätten att begära legitimation från enskilda är begränsad till ett fåtal specifika situationer.¹¹ Det får antas att polis, på grund av ett upparbetat arbetssätt, kommer att fortsätta genomföra ID-kontroller i samband med kroppsvisitation och genomsökning av fordon även i säkerhetszoner. Det får också antas att polisen kommer att behöva genomföra sådana ID-kontroller för att kunna uppfylla utredningens föreslagna dokumentationskrav (se avsnitt 5.3.3). Det är dock inte tillfredsställande att så sker utan stöd i lag. Om polisen avses ha sådana befogenheter kopplade till säkerhetszoner så behöver detta tydligt framgå av lagstiftningen.

5.3.2 Ingripande mot barn

Utredningen föreslår att de särskilda befogenheterna i en säkerhetszon ska få användas mot barn, även barn som är yngre än 15 år, och att det inte behövs någon särskild bestämmelse för att reglera att befogenheterna ska få användas mot barn. Civil Rights Defenders finner liksom utredningen, att polislagen idag inte innehåller några särskilda undantag eller restriktioner vad avser tvångsmedel mot barn, inklusive barn under 15 år. Detta är enligt vår mening en brist ur ett barnrättsperspektiv och barn bör endast utsättas för tvångsmedel när synnerliga skäl föreligger, och som huvudregel i närvaro av en vårdnadshavare. Vårdnadshavaren bör åtminstone informeras om att en kroppsvisitation har ägt rum. Detta kräver självfallet större resurser från polisens sida, och skulle sannolikt leda till att varje enskilt ingripande mot ett barn tar mer tid i anspråk. Det är emellertid motiverat med hänsyn till att barnets bästa ska

¹⁰ Det är den bild som framträder av samtal vi har haft av individer som upplevts sig utsättas för etnisk- och rasprofilering men också av samtal vi har haft med polis. I Sammanhanget kan det var värt att nämna att 82% av respondenterna i Folkets Husbys trygghetsundersökning som uppgivits att de stoppats av polis under de senaste 12 månaderna också uppgav att de hade ombetts av polis att visa sina ID-handlingar, se Schclarek Mulinari, Leandro, *Folkets Husbys trygghetsundersökning 2022 – Communityperspektiv på kriminalitet och utsatthet, 2022*, <https://folkets-husby.se/wp-content/uploads/sites/8/2023/05/folkets-husbys-trygghetsundersokning-2022.pdf>, hämtad 14 januari 2024, s. 39.

¹¹ 14 § polislagen (om det finns särskild anledning att anta att personen är efterspanad eller efterlyst), 3 kap. 15 § körkortslagen (vid framförande av körkortspliktigt fordon), 9 kap. 1 § utlänningslagen (vid inresekontroll), 9 kap. 9 § utlänningslagen (för att fastställa att personen har rätt att vistas i landet när polisen har grundad anledning att tro att personen saknar sådan rätt), 24 kap. 7 § (i samband med gripande, omhändertagande eller avlägsnande), 3 § Lag (2023:474) om polisiära befogenheter i gränsnära områden (utökade befogenheter att genomföra bl.a. ID-kontroll i gränsnära områden).

utgöra ett tungt vägande skäl i alla åtgärder och beslut som rör barn.¹² Det bör vidare understrykas att ett barn som kroppsvisiteras utan vårdnadshavares närvaro kan ha svårt att i stunden, eller efteråt, hävda sin rätt och utkräva ansvar för obefogade ingripanden eller bristfälligt bemötande. Eftersom poliser generellt inte underrättar föräldrar till barn som utsatts för kroppsvisitation där inget brottsligt föremål har påträffats, krävs det att barnet redogör för det inträffade för att vårdnadshavare ska få vetskap. I synnerhet barn under 15 år kan ha svårt att i efterhand redogöra för omständigheter som är relevanta vid en rättslig prövning av det inträffade för sina vårdnadshavare.

5.3.3 Dokumentationskrav

Civil Rights Defenders tillstyrker utredningens förslag att protokoll ska föras över kroppsvisitationer enligt polislagen på samma sätt som gäller för ingripanden enligt den lagen.

Som ovan nämnt (se avsnitt 5.3.1) bör det tydliggöras huruvida poliser har rätt att genomföra ID-kontroll inom en säkerhetszon. Om en sådan ID-kontroll inte får genomföras, bör det tydliggöras hur poliser ska kunna uppfylla dokumentationskravet vad avser uppgifter om vem ingripandet har riktat sig mot.

5.4 Överklagande

Vad avser frågan om huruvida inrättandet av säkerhetszoner bör underställas domstolsprövning hänvisas till Civil Rights Defenders överväganden under avsnitt 5.2.3 ovan.

Utredningen föreslår att klagorätt över beslutet att inrätta en säkerhetszon ska följa i enlighet med 42 § förvaltningslagen. Det är med andra ord den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot, som får överklaga. Utredningen föreslår vidare att kategorier av enskilda som har rätt att överklaga inte bör anges i lagtext, utan bör lämnas till rättstillämpningen att definiera. Civil Rights Defenders ser visserligen svårigheterna att i lagtext definiera de kategorier av personer som bör få överklaga. Det vore emellertid önskvärt med ett tydliggörande i lagstiftningens förarbeten om vilka personkategorier som bör ha klagorätt. Utifrån praxis på området framstår det inte som uppenbart vilka personkategorier som omfattas. Kan var och en som bor eller vistas i en säkerhetszon överklaga säkerhetszonen med hänvisning till integritetsintressen, eller krävs det att personen utsatts för en kroppsvisitation eller genomsökning av fordon? Vad gäller för föräldrar till barn som går i skola eller deltar i fritidsaktiviteter i ett område där en säkerhetszon har upprättats? Det vore önskvärt att redan i förarbetena till lagstiftningen, med hjälp av en praxisgenomgång, belysa och så långt möjligt besvara dessa frågor.

Utredningen noterar att det kan förekomma att ett beslut om att införa säkerhetszon slutar gälla under domstolens handläggning, och att det i sådana fall som utgångspunkt inte finns skäl för domstolen att ta ställning till överklagandet eftersom beslutet inte längre påverkar den klagandes situation och att målet därför som regel ska skrivas av. Civil Rights Defenders anser emellertid att en sådan ordning undergräver möjligheterna för dem som berörs att få polisens beslut prövade och att det också öppnar upp för missbruk av lagstiftningen. Polismyndigheten skulle kunna fatta beslut om att införa säkerhetszon på grunder som inte uppfyller lagstiftningens krav och skulle därefter kunna undkomma prövning av säkerhetszonen genom att dra tillbaka beslutet om det överklagas för att därefter fatta beslut på nytt. Det kan därtill vara

¹² Artikel 3 Barnkonventionen.

svårt för enskilda att hinna formulera en väl underbyggd överklagan inom två veckor. Det bör därför stadgas att domstolar ska pröva ett överklagande även när beslutet om säkerhetszon har slutat gälla under domstolens handläggning.

5.6 Systemets förenlighet med grundläggande fri- och rättigheter

Civil Rights Defenders anser att den föreslagna lagstiftningen i vissa delar inte uppfyller Europakonventionens krav på rättssäkerhet eller kraven på nödvändighet och proportionalitet. Utredningen konstaterar i sin praxisgenomgång i avsnitt 3.2.2. att Europadomstolen i sin bedömning av liknande regleringar har fäst vikt vid bland annat tidsmässiga och geografiska avgränsningar och att det finns möjlighet till effektiv rättslig eller annan granskning som ger adekvat skydd mot obefogade ingrepp. Utredningens förslag kan dock, som framförts under avsnitt 5.4, leda till att enskildas överklaganden av beslutet att införa en säkerhetszon inte prövas. Enligt utredningens förslag får säkerhetszoner endast lov att införas när och i områden där risken för skjutningar och sprängningar är påtaglig, vilket innebär en viss tidsmässig och geografisk begränsning. Dock anges ingen geografisk eller tidsmässig bortre gräns för säkerhetszonerna, vilket i den praktiska tillämpningen kan komma att leda till omfattande och långvariga säkerhetszoner. Europadomstolen har också fäst vikt vid huruvida en myndighet ensam fattar beslut om kontrollzoner eller om beslut fattas av flera myndigheter. Som har anförts ovan under avsnitt 5.2.3, innebär dock utredningens förslag att Polismyndigheten ensamt fattar beslut om att införa säkerhetszon.

Som ovan nämnt anser Civil Rights Defenders inte heller att ett system med säkerhetszoner är nödvändigt eller proportionerligt. Skälen för detta har vi i huvudsak redogjort för under avsnitt 4 ovan. Vi vill därtill tillägga att Europadomstolen, när den har accepterat liknande regleringar, har fäst vikt vid hur effektiva polisens befogenheter har varit i att uppnå sitt syfte. Det kan, som vi har redogjort för i avsnitt ovan, ifrågasättas hur effektiva säkerhetszoner kan komma att bli. Om inget arbete inleds för att förbättra polisens arbetsmetoder, får det antas att polisen kommer att fortsätta uppvisa låg träffsäkerhet i samband med ingripanden mot enskilda och därigenom misslyckas med att uppfylla syftet med säkerhetszonen. Det faktum att polisen redan har vida befogenheter att genomföra kroppsvisitationer och att genomsöka fordon enligt nuvarande reglering talar också emot att lagstiftningen är nödvändig. Slutligen har även utredningen, som ovan nämnt, konstaterat att effektivitetsvinsterna av säkerhetszoner förväntas vara begränsad.

I motsats till utredningen anser Civil Rights Defenders inte att det faktum att det föreslagna systemet endast utgör en smärre utökning av polisens nuvarande befogenheter är ett godtagbart argument för att det är proportionerligt. Mycket talar för att redan polisens nuvarande befogenheter är vidare än vad Europakonventionen medger.

Remissvaret har beretts av Aida Samani, senior jurist vid Civil Rights Defenders.

Stockholm som ovan,

John Stauffer
Chefsjurist